

MATERIÁLY

X MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE

«VĚDA A TECHNOLOGIE: KROK DO BUDOUCNOSTI - 2014»

27 února - 05 březen 2014 roku

Díl 22 Filologické vědy

Praha
Publishing House «Education and Science» s.r.o
2014

OBSAH

FILOLOGICKÉ VĚDY

PROBLÉMU VÝZKUMY JAZYKU

Курбатова Т.В. Структура концепта геополитика в современной англоязычной картине мира.....	3
Сейтжанов Ж.Е., Наметова М., Темирханова Г. К вопросу изучения фразеологизмов в английском и русском языках.....	5
Калинина Н.А. Эволюция лексической системы баварского диалекта.....	8
Искакова Ш.К. Говорлардагы құранды етістіктердің жасалуы.....	11
Шаяхмет Ж. Қытай тілінің грамматикалық бірліктері.....	15
Rysbaeva G.K. Turki halyktarining Ai kultine kurmeti.....	18

SYNTAX: SLOŽENÍ, SEMANTIKA, FUNKCE

Боштан А.В. Особенности субстантивных атрибутов в современном немецком языке.....	22
Шаяхметова М.Х., Мұхаметқали С.Х. Ғ.Мүсірепов публицистикасының ерекшеліктері.....	25
Білостегнюк Ю.Г. Генералізація семантики дієслова «to arrive» у зіставленні з українськими дієсловоназвами мікроленотату «рух, наближення до чогось».....	28
Туранина Н.А., Биль О.Н. Репрезентация образа мира в прозе XX века.....	31
Маслѐнкина Н.Г., Жебеленко О.Г. Иоминация человека в арготических фразеологизмах (на материале французского языка).....	34

**METODY A POSTUPY KONTROLY ÚROVNĚ
ZKOUMÁNÍ ZAHRAŇIČNÍM JAZYKEM**

Кравченко Т.В. Тестування та контроль як чинники координованого прогресу в безперервному процесі навчання.....	37
---	----

AKTUÁLNÍ PROBLÉMU PŘEKladU

Игенберлина К.Е., Игенберлина А.Е. Сопоставительный анализ стихотворения М.Ю.Лермонтова «Кинжал» и перевода И.Жансугурова «Қанжар».....	39
Мустафаева А.А., Сагаева Т.М. Египетте Мұхаммед Әли билігі тұсындағы аударманың дамуы.....	44
Blagodarna O.M. Recent Approaches to Machine Translation.....	47

Дробязко Ю.І. Основні характеристики мови для спеціальних цілей: підмов інформатики, електротехніки та машинобудування.....	50
Сейтжанов Ж.Е., Алманова Б. Types of grammatical transformations in translation	52
Аллысбаева А.Е. Некоторые трудности и особенности перевода поэзии Абая....	55

JAZYK, ŘEČ, KOMUNIKACE

Пушко В.Ф., Бондаренко С.В. Стан проблеми розвитку писемного зв'язного мовлення школярів у сучасній теорії та практиці роботи школи	60
Кульбаева М.М. Орыс тілді аудиториялардағы қазақ тілі сабақтарында тіл дамыту жұмыстары.....	62
Галимова Э.Н. Лексико-семантическое поле понятия «родина» в русской поговорке	65
Волошина Т.Г., Лихачева В.В. Особенности функционирования вопросительного полипредикативного предложения с паратаксисом и гипотаксисом в составе коммуникативного хода (на материале киносценариев США)	67
Волошина Т.Г., Бессонова Т.М. Повествовательное полипредикативное предложение с паратаксисом и гипотаксисом в положении коммуникативного хода.....	71
Нурелова Д.Д. Жарнама және коммуникация мәтіндерінің стильдік ерекшеліктері.....	73
Кириллова Т.С., Гагарина Е.Ю., Одишелашвили И.Р. Профессиональная речь и ее место в функционально-стилистической системе языка.....	78
Петрова Е.А. Структурный аспект субстантивно-номинативных пропозиций с придаточной предикативной клауземой.....	82

3. Шадури В.С. – М.: Сов. Энци., 1981 – с. 221
4. Беххожин Қ, Жалынды жүрек жырлары.//М.Ю. Лермонтов. Өлеңдер. – А.: Жазушы, 1977.
5. Новикова Н. Китс- Маршак- Пастернак (Заметки об индивидуальном переводческом стиле).//мастерство перевода – М.: сов. Писатель, 1971.
6. Балтина С.П. Стихотворение Г.У. Лонгфелло «Сон раба» в двух переводах.//Филологический сборник. Выпуск X: – Алмата, 1972
7. Абишева Л.С. Л. Уланд в переводах В.А. Жуковского и М.Л. Михайлова.

PhD Мустафаева А.А., студент Сатаева Т.М.
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Қазақстан

ЕГИПЕТТЕ МҰХАММЕД ӘЛИ БИЛІГІ ТҰСЫНДАҒЫ АУДАРМАНЫҢ ДАМУЫ

Мұхаммед Әли – Египет билеушісі (1805 – 1849), 1952 жылға дейін Египетті билеген әулеттің өкілі. Түркияның Францияға қарсы Египеттегі соғысына (1799 – 1801) түрік армиясындағы албан жасағының қолбасшысы ретінде қатысты. 1805 жылы өзін уәли деп жариялап, түріктер мен жергілікті мәмлүктерді жеңіп, іс жүзінде тәуелсіз Египет мемлекетін құрды. Ол Францияға сүйену арқылы, елде реформа (жер, әскер, ағарту ісі, сауда, т.б. салаларда) жүргізе отырып, барлық жерді мемлекет қарамағына алды. Елді басқару жүйесін қайта құрып (1816 – 1820), шетел (негізінен француз) мамандарын кеңінен пайдаланды. Египет жастарын білім алу үшін шетелдерге жіберді. Еуропалық үлгідегі тұрақты әскер мен теңіз флоты, орта және жоғарғы оқу орындары, өндіріс орындары ашылып, Египет қайтадан дами бастады.

Белгілі қолбасшы Мұхаммед Әли (билік еткен жылдары 1805 – 1849 жж.) тек әскери іс пен мемлекеттік құрылымда ғана емес, сонымен қатар бүкіл Араб Шығысы үшін аударма қызметінде реформашы болды, себебі әл-Мамун (билік еткен жылдары 813-833), әл-Мутауаккил (билік еткен жылдары 847-861), содан кейін Кордова халифатының билеушілерінен соң (X-XI ғғ.) Мұхаммед Әли аударма қызметінің дамуына айтарлықтай үлес қосты. Мұхаммед Әли кезінде француз тілінен шамамен 445 кітап аударылды, бұл араб тіліне аударылған туындылардың 55%-ын құрады. Француз тілінен кейін таралуы бойынша екінші шет тілі – ағылшын болды – одан 67 кітап аударылды, бұл сәйкесінше 21%-ды құрады, ал кітаптардың қалған пайызы түрік, парсы, италияп, неміс, копт және орыс тілінен аударылған туындылардың үлесіне тиді [1, 267-268б.]. Аудармашылар қызметі М. Әли билігінен кейін де өз жалғасын тапқанымен, келесі кезең мұндай қызу белсенділікпен ерекшеленбеді. Ұлттық аударма саласының дамуының себебі – ойы айқын билеушінің бастапқы кезеңде Мысыр

үкіметі үшін қажет болған шетел мамандарын қолданғысы келмеуінде еді. Бұл жағдай реформалық саясатты түсініп, елдегі жағдайды бағалай алатын мамандардың тапшылығымен түсіндірілді. Ар-Рауфтың айтуынша, «алты айда атқарылатын жұмыс мысырлықтардың селқостығынан бес жылға дейін созылды» [1, 247 б.]. Дегенмен, Мұхаммед Әли жүргізген айқын саясаттың арқасында ғылым мен техника бойынша көптеген еңбектер араб және түрік тілдеріне аударыла бастады. Мұнда мысырлықтардың еуропалық білім алу жүйесі маңызды рөл атқарды, нәтижесінде Египеттің көптеген азаматтары білім алу мақсатында Еуропа елдеріне барды. Бұл мамандарға қойылатын негізгі талапшетелде алынған білімді өз елінің дамуында қолдану болды. Олардың тәжірибесі білім саласында, негізінен, жергілікті үйренушілерге алынған білім мен машықтарды үйретіп, шет тілдерінен түрлі еңбектерді аудару арқылы пайдаланылды. Мұхаммед Әли Италияға 1809 және 1813 жылдары екі рет сапар жасап, нәтижесінде Египетте баспа, кеме жасау ісі дамыды және әскери істе итальян машықтары қолданылды. Бұл өз кезегінде терминологияның дамуына әкелді.

Аталмыш екі сапар әскери, теңіз-құрылыс саласында терминдер құрастыруға және кітап басу арқылы ақпарат таратуға итермеледі. Мысыр реформаторы араб тіліне аударуға көптеген еңбектер және кейіннен көп таралыммен Египеттің түрлі аймақтарына кітаптардың таралуында негізгі құралға айналған баспа құрылығысын әкелді. Кейін Мұхаммед Әли білім берудің жергілікті ошақтарын құра бастады. Солардың бірі – медициналық мектеп құрылысы, мұнда итальяндықтар мен француздар жұмыс істеді, ал тілдік мәселелермен, оның ішінде сабақ кезіндегі аудармаға аудармашыларды таңдау және іздеу жұмыстарымен француз дәрігері Антуан Клот айналысты. Мұхаммед Әли өтініші бойынша Клот Мысыр армиясында медициналық басқарма ұйымдастырды және өмірінің көп бөлігін Мысырда өткізді. Ол Мысырдың дамуына айтарлықтай үлес қосқандықтан, оны «Клот-бек» деп атады (бек – «мырза» мағынасындағы түркі сөзі). Клот-бек басқарған медицина және фармацевтика факультеті араб тіліне медицинаның түрлі саласы бойынша 86 кітап аударды. Мұхаммед Әли билігі кезінде басқа да медициналық аудармашылар болды, солардың бірі жарاقاتтардың түрлері бойынша кітап жазып аударған Мұхаммед Әли ал-Бакли. Клот-бек аудармашыларына Еуропа ұстаздарының дәрістерін дәйекті түрде аудару оңайға соқпады, себебі олар аударманың көптеген мәселелеріне, атап айтқанда медициналық терминдер аудармасына тап болды. Мұндай дәрістер кезінде терминдердің мағыналық бұрмалануы мүмкін болғандықтан, Мысыр үкіметі алдында арнайы тілдік мектептер ұйымдастыру қажеттілігі тұрды. Осындай мектептердің бірі Аудармашылар мектебі болды, мектепті 1837-1849 жылдар аралығында мысырлық ағартушы, жазушы әрі қоғам қайраткері Рифаа Тахтауи басқарды. Ол еуропалық білім алып (1826-1831) Франциядан келген соң, бес жыл көлемінде оқитын жиырма студентке аудармадан мұғалім болды. Содан кейін олардың он екісі медициналық мекемелерде, сонымен қатар медициналық мектепте аударма

жасау мақсатымен Францияға медициналық тәжірибеге жіберілді. Аталмыш тәсіл нәтижелі болғандықтан, осы бағдарлама аясында басқа да мектептер ашыла бастады. Фармацевтикалық, теңіз, әскери, математикалық мектептер ашылды, бұл мектептердің мұғалімдері Аудармашылар мектебіне түске дейін екі сағат, түстен кейін екі сағат барып тұрды. Терминдер аудармасының мұндай тәсілі түрлі ғылымдар мен салалардың дамуында айтарлықтай маңызды рөл атқарды. Білім берудің ұлттық аясын дамыту мен Мұхаммед Әли басшылығындағы қызметкерлерді дайындау мақсатында 1843 жылы Корольдік басқарма мектебінің негізі қаланды. Мұнда Мысырдың мемлекеттік аппаратындағы қызметке зиялы түлектерді дайындау үшін әдеп, мәдениет және аударма сабақтарына көңіл бөлінді. 1835 жылы Аудармашылар мектебі араб, түрік және француз тілдері, сонымен қатар география, арифметика, тарих секілді тілдік емес пәндер оқытылған Тілдер мектебіне айналды. Аудармашылар мектебінің (шамамен 150 шәкірт), кейіннен Тілдер мектебінің ұстаздары мен шәкірттері ғылымның география, тарих, әдебиет, медицина, әскери іс өнері, өндіріс және т.б. салалары бойынша 2000 кітаптар мен трактаттарды араб тіліне аударды. Р. Тахтауи Парижде таным негіздері, географияға, геометрияға, салауатты өмір салтына кіріспе және т.б. бойынша 12 кітап пен бір трактат аударды. Ол батыс жетістіктері жайлы ақпараттарды алуда негізгі құрал аударма екенін жақсы түсінді. 1841 жылы Рифаа Тахтауидің басшылығымен Тілдер мектебінің түлектерін қабылдайтын Аударма бюросы ашылды (толығырақ [1, 227-310б.]).

Алайда Мұхаммед Әли билігі 1849 жылы аяқталған соң Тілдер мектебі жабылды, ал Аударма бюросы екі бөлімшеге бөлінді: араб тілінен және араб тіліне аудару, түрік тілінен және түрік тіліне аудару. Аударма мектебі жабылғандықтан, Аударма бюросы өз кадрларын шет тілін білетін маман-түлектермен толықтыра алмады. Тілдер мектебі өз қызметін тек 1951 жылы қайта бастады, алты жылдан кейін ол Жоғарғы тілдер мектебіне, ал 1973 жылдан бастап Каир қаласындағы Айн-Шамс университетінің күні бүгінге дейін араб және шет тілдерін үйретіп келе жатқан Тілдер факультетіне айналды.

Аударма түрлі еңбектермен танысып ақпарат алуда бірден бір құрал екенін жақсы түсінген Мұхаммед Әли Мысырда ұлттық аударма саласын дамытты. Аударманың дамуы Мысыр халқына шетел жетістіктерімен танысып, игеруге мүмкіндік берді. Шетелге барып білім алу, алынған білімді жергілікті халыққа үйрету, білімнің жергілікті ошақтарын құру, ұлттық кадрлар даярлау секілді Мұхаммед Әлидің жүргізген саясаты ғылымның түрлі салаларының әрі терминологияның дамуына жол ашты. Мұхаммед Әлидің билігі кезінде ашылған Аударма мектебі бүгінгі күнде үлкен оқу ордасына айналып, сапалы білім беруде.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. гНгП Ёждм ЁИП 36СБжЭ. КЗСНО 36КСМгЙ 36ЪСИНЙ Инд 36ФСЮ 36ЪСИМ ж 36ЫСИ 363жСИМ. – 36ЮЗеСЙ: гЯКИЙ 36ЗПИЗ, 2008-419 X

2. Мустафаева А.А. Арабская терминология в области информатики. Научное издание. Монография – Семей: Интеллект, 2013. – 208с.
3. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории. – М.: Наука, 2003. – 248с.
4. Белкин В.М. Арабская лексикология. – М.: Наука, 1975. – 200с.

PhD Blagodarna O.M.

Karazin Kharkiv National University, Ukraine

RECENT APPROACHES TO MACHINE TRANSLATION

Translation is one of the most complicated tasks of the human mind, which requires not only linguistic knowledge but also extra-linguistic knowledge of the world. The recent progress in the field of Machine Translation (MT) has caused developers of Computer Aided Translation tools (CAT-tools) to incorporate the possibility of MT integration into the translation workflow. In order to gain a better insight into the different approaches to MT integration, the abstract analyzes classification of MT approaches as of today.

MT tools try to retrieve the best matches for the sentences of the text to be translated from a bilingual text archive or database containing sentence-level alignments of existing translations and their original texts. Yet MT does not presuppose any human intervention apart from the initial step of setting up the MT engine and possibly training this engine for specific purposes. MT aims to create a translation on its own; its output can then be post-edited by a human translator to achieve adequate quality; it aims to further increase productivity by providing automatic translations, which may or may not be post-edited by a human translator depending on the quality needs.

As of today the basic categories of MT systems are Rule-Based MT (RBMT) as opposed to Corpus-Based MT (CBMT), which in itself has two significant sub-divisions into Example-Based MT (EMBT) and Statistic MT (SMT) [2].

RBMT provides a translation drawing from linguistic information about source and target languages retrieved from compiled dictionaries and grammars covering the main semantic, morphological, and syntactic regularities of each language respectively. There are three types of RBMT:

1. direct systems: dictionary-based MT, that map input to output with basic rules (more or less word per word);
2. transfer-based systems: employ morphological and syntactical analysis; they require an intermediate representation that captures the «meaning» of the original sentence and may pass on two levels – syntactic (superficial transfer) or semantic (deep transfer);
3. interlingual systems: use an abstract meaning.